

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૮૩૧૦/૨૦૧૨

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી દિવ્યેશ એ. જોષી

સહી/-

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા	ના
	✓	

=====

ચમનલાલ ભોલેનાથ શર્મા જેઓ ગુજરી ગયેલ છે કાનૂની વારસદારો મારફતે અને
અન્ય
વિરુદ્ધ
સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત અને અન્ય

=====

ઉપસ્થિતિ:

કાનૂની વારસદારો/પ્રતિનિધિઓ મારફતે મૃત્યુ પામેલ પક્ષકાર અરજદાર(રો) નં. ૧ તરફે

અરજદાર(રો) નં. ૧.૧, ૧.૫, ૧.૬, ૧.૭, ૧.૮, ૧.૯ તરફે શ્રી એસ. પી. મજમુદાર (૩૪૫૬)

અરજદાર(રો) નં. ૧.૧, ૧.૨, ૧.૩, ૧.૪, ૧.૫, ૧.૬, ૧.૭, ૧.૮, ૧.૯ તરફે શ્રી વિમલ એ. પુરોહિત (૫૦૪૯)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ તરફે વિદ્વાન આસિસ્ટન્ટ ગવર્નમેન્ટ પ્લીડર સુશ્રી
હિમાની શાહ
સામાવાળા(ઓ) નં. ૨ માટે રુલ પરત મળેલ નથી
સામાવાળા(ઓ) નં. ૩ ને રૂલની બજવાણી કરાઈ

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી દિવ્યેશ એ. જોષી

તારીખ: ૦૭/૦૮/૨૦૨૬

મૌખિક ચુકાદો

૧. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની આ રિટ અરજી દ્વારા, રિટ
અરજદારોએ નીચે મુજબની દાદ માંગી છે:-

“(એ) આપ નામદાર મહેરબાની કરીને હાલની અરજી દાખલ
કરવા અને મંજૂર કરવા મહેરબાની કરશો;

(બી) આપ નામદાર મહેરબાની કરીને બોમ્બે ટેનન્સી એન્ડ
એગ્રીકલ્ચરલ લેન્ડ્સ (વિદર્ભ રિજન એન્ડ કચ્છ એરિયા) એક્ટ,
૧૯૫૮ ની કલમ ૧૧૦ હેઠળ જારી કરાયેલ તારીખ
૦૫.૦૪.૨૦૧૨ ની કારણ દર્શક નોટિસ કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી
રદ કરતી સરટિઓરરીની રિટ અથવા સરટિઓરરીના સ્વરૂપમાં
અન્ય કોઈ રિટ, હુકમ અથવા નિર્દેશ જારી કરવા મહેરબાની કરશો;

(સી) હાલની અરજી પેનિંગ રહેવા અને આખરી નિકાલ
દરમિયાન, આપ નામદાર મહેરબાની કરીને વિદ્વાન જિલ્લા
કલેક્ટર, કચ્છ દ્વારા બોમ્બે ટેનન્સી એન્ડ એગ્રીકલ્ચરલ લેન્ડ્સ
(વિદર્ભ રિજન એન્ડ કચ્છ એરિયા) એક્ટ, ૧૯૫૮ ની કલમ ૧૧૦
હેઠળ જારી કરાયેલ તારીખ ૫/૪/૨૦૧૨ ની વાદગ્રસ્ત નોટિસના
અમલ, બજવાણી પર સ્ટે આપવા મહેરબાની કરશો અને વધુમાં
તારીખ ૫/૪/૧૨ ની ઉપરોક્ત નોટિસના અનુસંધાનમાં જિલ્લા
કલેક્ટર, કચ્છ દ્વારા શરૂ કરાયેલી આગળની કાર્યવાહી પર સ્ટે
આપવા મહેરબાની કરશો.

(ડી) હાલના કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં ન્યાયી અને યોગ્ય જણાય તેવા અન્ય અને/અથવા વિશેષ હુકમો પસાર કરવા મહેરબાની કરશો.”

હકીકતો

૨. રિટ અરજદારો ગુજરી જનાર ચમનલાલ ભોલેનાથ શર્મા, એટલે કે ઈટ અરજદાર નં. ૧ ના વારસદારો છે અને ખેતી અને સંબંધિત પ્રવૃત્તિઓમાં રોકાયેલા છે અને તે દ્વારા તેમની આજીવિકા કમાઈ રહ્યા છે. રિટ અરજદારો હાલમાં ખેતીની જમીન ખેડે છે અને તેમની મુખ્ય આર્થિક પ્રવૃત્તિ ખેતીની છે. તેઓ સદર ખેતીની જમીન પર પાણી ત્યાં જ રહે છે.

૨.૧ સંબંધિત રિટ અરજદારોના પિતા/દાદા, એટલે કે સ્વર્ગસ્થ શ્રી ચમનલાલ ભોલેનાથ શર્મા મૂળ પંજાબ રાજ્યના હતા અને પંજાબ રાજ્યના ખેડૂતનો દરજ્જો ધરાવતા હતા.

૨.૨ રિટ અરજદારોના પિતા/દાદા લગભગ છ દાયકા પહેલાં ગુજરાતના કચ્છ જિલ્લામાં સ્થળાંતરિત થયા હતા, અને સંબંધિત સમયે, મુખ્ય આર્થિક પ્રવૃત્તિ ખેત મજૂર/કારીગર તરીકે ખેતી પ્રવૃત્તિ હાથ ધરવાની હતી અને લાંબા સમય સુધી, સદર પ્રવૃત્તિમાં રોકાયેલા હતા, અને તેથી, તેઓ ખેત મજૂરની ક્ષમતામાં કચ્છ જિલ્લામાં ખેતીની જમીન જાતે ખેડતા હોવાથી, બોમ્બે ટેનન્સી એન્ડ એગ્રીકલ્ચરલ લેન્ડ્સ (વિદર્ભ રિજન એન્ડ કચ્છ એરિયા) એક્ટ, ૧૯૫૮

(સંક્ષિપ્તમાં “સદર અધિનિયમ, ૧૯૫૮”) ની કલમ ૨ મુજબ નિર્વિવાદપણે ‘ખેડૂત’ હતા.

૨.૩ ત્યારબાદ, ઘણા સમય પછી, પ્રથમ વખત, તેમની મહેનતની કમાણીમાંથી, રિટ અરજદાર નં. ૧ એ તારીખ ૧૩.૦૭.૧૯૮૧ ના રજિસ્ટર્ડ વેચાણ દસ્તાવેજ દ્વારા ગામ: ચુંડવા, તાલુકો: અંજાર (હાલ ગાંધીધામ), જિલ્લો: કચ્છ ની સર્વે નં. ૨૩૩/૪ વાળી ૧.૦૪ ગુંઠા એકરની ખેતીની જમીન ખરીદી હતી, અને તે સંદર્ભે મહેસૂલ રેકૉર્ડમાં તારીખ ૧૫.૦૪.૧૯૮૬ ના રોજ નોંધ નં. ૩૧૨ થી એન્ટ્રી પણ દાખલ કરવામાં આવી હતી, જે ત્યારબાદ પ્રમાણિત પણ કરવામાં આવી હતી.

૨.૪ ત્યારબાદ, ગામ: ચુંડવા ની સર્વે નં. ૨૩૩/૫ વાળી ૦.૨૩ ગુંઠા એકર જમીનનો વધુ એક ટુકડો રિટ અરજદાર નં. ૧ દ્વારા તારીખ ૩૧.૦૭.૧૯૮૭ ના રજિસ્ટર્ડ વેચાણ દસ્તાવેજ દ્વારા ખરીદવામાં આવ્યો હતો, અને તે સંદર્ભે મહેસૂલ રેકૉર્ડમાં તારીખ ૦૧.૦૮.૧૯૮૭ ના રોજ નોંધ નં. ૩૩૫ દાખલ કરવામાં આવી હતી, જે ત્યારબાદ તારીખ ૧૩.૧૨.૧૯૮૭ ના રોજ પ્રમાણિત પણ કરવામાં આવી હતી.

૨.૫ ત્યારબાદ, તેવી જ રીતે ગામ: મીઠીરોહર ની સર્વે નં. ૫૬૨/૩ વાળી ૨.૨૬ ગુંઠા એકર જમીનનો વધુ એક ટુકડો રિટ અરજદારો દ્વારા તારીખ ૧૮.૦૫.૧૯૮૭ ના રજિસ્ટર્ડ વેચાણ દસ્તાવેજ દ્વારા ખરીદવામાં આવ્યો હતો, અને તે સંદર્ભે

મહેસૂલ રેકૉર્ડમાં નોંધ નં. ૯૨૬ થી એન્ટ્રી પણ દાખલ કરવામાં આવી હતી, જે તારીખ ૧૩.૧૨.૧૯૮૭ ના રોજ પ્રમાણિત પણ કરવામાં આવી હતી.

૨.૬ ત્યારબાદ, ગામ: મેઘપરબોરીયા, તાલુકો: અંજાર, જિલ્લો: કચ્છ ની સર્વે નં. ૯૮ વાળી ૪.૦૫ ગુંઠા એકર, સર્વે નં. ૯૯ વાળી ૬.૨૫ ગુંઠા એકર, સર્વે નં. ૮૯ વાળી ૧૩.૨૧ ગુંઠા એકર તેમજ સર્વે નં. ૯૦ વાળી ૧૪.૨૯ ગુંઠા એકર જમીનના અન્ય ચાર ટુકડાઓ રિટ અરજદારો દ્વારા સંયુક્ત રીતે અનુક્રમે તારીખ ૦૬.૦૫.૧૯૮૯, ૩૦.૦૫.૧૯૮૯, ૨૨.૦૨.૧૯૮૯ અને ૧૮.૦૫.૧૯૮૯ ના રજિસ્ટર્ડ વેચાણ દસ્તાવેજો દ્વારા ખરીદવામાં આવ્યા હતા, અને તે સંદર્ભે મહેસૂલ રેકૉર્ડમાં તારીખ ૨૨.૦૭.૨૦૦૬ ના રોજ નોંધ નં. ૬૧૨, ૬૨૦, ૬૨૧ અને ૬૨૨ દાખલ કરવામાં આવી હતી, જે ત્યારબાદ પ્રમાણિત પણ કરવામાં આવી હતી.

૨.૭ ત્યારબાદ, ગામ: ગલપાદર, તાલુકો: અંજાર ની સર્વે નં. ૯૮ વાળી ૧૫.૦૦ ગુંઠા એકર, ૯૮ પૈકી વાળી ૫.૦૦ ગુંઠા એકર, સર્વે નં. ૯૮ પૈકી ૧ વાળી ૫.૭૯ ગુંઠા એકર તેમજ સર્વે નં. ૯૯ વાળી ૨.૨૧ ગુંઠા એકર અને સર્વે નં. ૧૦૦ વાળી ૧.૩૫ ગુંઠા એકર જમીનના વધુ પાંચ ટુકડાઓ કેટલાક રિટ અરજદારો દ્વારા વ્યક્તિગત ક્ષમતામાં અથવા સંયુક્ત રીતે અનુક્રમે તારીખ ૨૬.૦૬.૧૯૮૯, ૧૧.૦૪.૧૯૯૧, ૧૧.૦૪.૧૯૯૧ અને ૧૧.૦૪.૧૯૯૧ તેમજ ૨૨.૧૨.૧૯૯૦ ના રજિસ્ટર્ડ વેચાણ દસ્તાવેજો દ્વારા ખરીદવામાં આવ્યા હતા, અને તે સંદર્ભે

મહેસૂલ રેકૉર્ડમાં નોંધ નં. ૪૧૧, ૪૩૪, ૪૩૫ અને ૪૩૬ થી એન્ટ્રીઓ પણ દાખલ કરવામાં આવી હતી, જે ત્યારબાદ પ્રમાણિત પણ કરવામાં આવી હતી.

૨.૮ વર્ષ ૧૯૯૩ માં કોઈક સમયે, સ્પેશિયલ મામલતદાર, ભુજે સદર અધિનિયમ, ૧૯૫૮ ની કલમ ૧૨૨ હેઠળ તારીખ ૦૪.૦૧.૧૯૯૩ ના રોજ કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરીને રિટ અરજદાર નં. ૧ વિરુદ્ધ સુઓ મોટો કાર્યવાહી શરૂ કરી હતી, જેમાં રિટ અરજદાર નં. ૧ ને ખેડૂત તરીકેના તેમના દરજ્જાની ચકાસણી માટે અમુક દસ્તાવેજો રજૂ કરવા જણાવ્યું હતું, જે ટેનન્સી કેસ નં. ૩૯/૧૯૯૩ તરીકે નોંધવામાં આવ્યો હતો.

૨.૯ ઉપરોક્ત કાર્યવાહીમાં, સ્પેશિયલ મામલતદારે, તમામ દસ્તાવેજો તેમજ મહેસૂલ રેકૉર્ડની યોગ્ય ચકાસણી કર્યા પછી તેમજ અન્ય જરૂરી પાસાઓની તપાસ કર્યા પછી, તારીખ ૦૨.૦૩.૧૯૯૪ ના હુકમ દ્વારા રિટ અરજદાર નં. ૧ ને ખેડૂત ઠરાવ્યા હતા, અને સદર અધિનિયમ, ૧૯૫૮ ની કલમ ૧૨૨(૧) હેઠળ જારી કરાયેલ કારણ દર્શક નોટિસ પાછી ખેંચી લીધી હતી.

૨.૧૦ ત્યારબાદ, જે વેચવામાં આવી હતી તે સિવાયની ઉપરોક્ત જમીનના ટુકડાઓનો કબજો, ભોગવટો અને ખેતી અનુક્રમે હાલના રિટ અરજદારોના નામે ચાલુ રહી હતી અને તેઓએ કોઈપણ મહેસૂલી સત્તામંડળોની કોઈપણ અડચણ અથવા દખલગીરી વિના ખેતીની જમીન ખેડવાનું ચાલુ રાખ્યું હતું.

૨.૧૧ ત્યારબાદ, સંબંધિત રિટ અરજદારો દ્વારા સમયાંતરે ખરીદવામાં આવેલી જમીનના કેટલાક ટુકડાઓ ડી.ડી.ઓ. દ્વારા બિનખેતી (એન.એ.) માં ફેરવવામાં આવ્યા હતા, અને લાંબા સમય પહેલાં કોઈપણ વાંધા વગર ત્રાહિત પક્ષકારોને વેચી પણ દેવામાં આવ્યા હતા.

૨.૧૨ ત્યારબાદ, ગામ: ચુબડક, તા: ભુજ, જિલ્લો: કચ્છ ની સર્વે નં. ૮૮/૧ અને ૮૮/૨ વાળી જમીનના વધુ ટુકડાઓ હાલના રિટ અરજદાર નં. ૧.૫ થી ૧.૯ દ્વારા ખરીદવામાં આવ્યા હતા, અને તે સંદર્ભે મહેસૂલ રેકૉર્ડમાં અનુક્રમે નોંધ નં. ૯૪૮ અને ૯૫૧ થી એન્ટ્રી પણ દાખલ કરવામાં આવી હતી.

૨.૧૩ ઉપરોક્ત નોંધ નં. ૯૪૮ અને ૯૫૧ સામે ત્રાહિત પક્ષકાર દ્વારા વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો, અને તેથી, સંબંધિત મામલતદારે તારીખ ૦૬.૦૭.૨૦૦૭ ના તેના હુકમ દ્વારા, રજિસ્ટર્ડ વેચાણ દસ્તાવેજોના આધારે રિટ અરજદારોના નામે નોંધાયેલી ઉપરોક્ત એન્ટ્રીઓ નામંજૂર કરી હતી.

૨.૧૪ મામલતદારની ઉપરોક્ત કાર્યવાહીથી વ્યથિત થઈને, રિટ અરજદાર નં. ૧.૫ થી ૧.૯ એ બોમ્બે લેન્ડ રેવન્યુ કોડના નિયમ ૧૦૮(૫) હેઠળ વિદ્વાન નાયબ કલેક્ટર સમક્ષ અપીલ નં. ૧૦/૨૦૦૮ થી ૧૩/૨૦૦૮ વાળી આરટીએસ અપીલો દાખલ કરી હતી, જે ડેપ્યુટી કલેક્ટરે તેના તારીખ ૨૯.૦૩.૨૦૦૮ ના હુકમ દ્વારા મંજૂર કરી હતી.

૨.૧૫ તારીખ ૨૯.૦૩.૨૦૦૮ ના ઉપરોક્ત હુકમથી વ્યથિત થઈને, ખાનગી સામાવાળાઓએ બોમ્બે લેન્ડ રેવન્યુ કોડની કલમ ૧૦૮(૬) હેઠળ જિલ્લા કલેક્ટર સમક્ષ રિવિઝન અરજી નં. ૩૮/૨૦૦૮ દાખલ કરી હતી, જે કલેક્ટરે તેના તારીખ ૧૫.૦૯.૨૦૦૯ ના હુકમ દ્વારા મંજૂર કરી હતી, અને રિટ અરજદારો ખેડૂત છે કે નહીં તે તપાસવાના મામલતદારને નિર્દેશ સાથે મામલો મામલતદારને પરત મોકલી આપ્યો હતો.

૨.૧૬ તારીખ ૧૫.૦૯.૨૦૦૯ ના ઉપરોક્ત હુકમથી વ્યથિત થઈને, રિટ અરજદાર નં. ૧.૫ થી ૧.૯ એ વચગાળાની રાહત માટેની અરજી સાથે નં. ૪૨/૨૦૦૯ વાળી રિવિઝન અરજી દાખલ કરીને સ્પેશિયલ સેક્રેટરી, રેવન્યુ ડિપાર્ટમેન્ટ (એસએસઆરડી) સમક્ષ રિવિઝન અરજી દાખલ કરી હતી.

૨.૧૭ વચગાળાની રાહત માટેની અરજીની એસએસઆરડી દ્વારા સુનાવણી કરવામાં આવી હતી, અને તારીખ ૧૯.૦૨.૨૦૧૦ ના હુકમ દ્વારા સદર અરજી નામંજૂર કરવામાં આવી હતી.

૨.૧૮ તારીખ ૧૯.૦૨.૨૦૧૦ ના ઉપરોક્ત હુકમથી વ્યથિત થઈને, રિટ અરજદાર નં. ૧.૫ થી ૧.૯ એ આ કોર્ટ સમક્ષ સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૨૪૨૯/૨૦૧૦ વાળી રિટ અરજી દાખલ કરી હતી, જેમાં આ કોર્ટે, તારીખ ૧૦.૮.૨૦૧૦ ના હુકમ દ્વારા એસએસઆરડી દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૧૯.૦૨.૨૦૧૦ નો હુકમ કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કર્યો હતો અને મહેસૂલી

સત્તામંડળોને રિટ અરજદારોની તરફેણમાં ડેપ્યુટી કલેક્ટર દ્વારા પસાર કરાયેલ હુકમ પુનઃસ્થાપિત કરવાનો વધુ નિર્દેશ આપ્યો હતો.

૨.૧૯ જોકે, આ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા ઉપરોક્ત હુકમનું મહેસૂલી સત્તામંડળો દ્વારા યોગ્ય ભાવનાથી પાલન કરવામાં ન આવતાં, રિટ અરજદારોએ સંબંધિત મહેસૂલી સત્તામંડળો સામે તિરસ્કાર માટે મિસ. સિવિલ એપિલિકેશન દાખલ કરી હતી, જેમાં ત્યારબાદ આ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૧૦.૦૮.૨૦૧૦ ના હુકમનું પાલન થતાં સદર અરજીનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો, જેના અનુસંધાનમાં, ફેરફાર નોંધ નં. ૯૪૮ થી ૯૫૧ ફરી એકવાર રિટ અરજદારોના નામે પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવી હતી.

૨.૨૦ ત્યારબાદ, એસએસઆરડીએ, આખરે, તેના તારીખ ૨૭.૦૬.૨૦૧૧ ના હુકમ દ્વારા રિટ અરજદારો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રિવિઝન અરજી ફગાવી દીધી હતી અને કલેક્ટર દ્વારા લેવાયેલા મતને બહાલ રાખ્યો હતો.

૨.૨૧ એસએસઆરડી દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૨૭.૦૬.૨૦૧૧ ના ઉપરોક્ત હુકમથી વ્યથિત થઈને, રિટ અરજદારોએ ફરીથી સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૮૬૭૦/૨૦૧૧ વાળી સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન દાખલ કરી, જેમાં આ કોર્ટે, તારીખ ૧૮.૦૮.૨૦૧૧ ના હુકમ દ્વારા, કલેક્ટર દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૧૫.૦૯.૨૦૦૮ નો હુકમ તેમજ એસએસઆરડી દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૨૭.૦૬.૨૦૧૧ નો હુકમ કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કર્યો હતો.

૨.૨૨ જોકે, તારીખ ૧૮.૦૮.૨૦૧૧ નો ઉપરોક્ત હુકમ પસાર થવા છતાં, જિલ્લા કલેક્ટરે, ફરી એકવાર સ્પેશિયલ મામલતદાર, ભુજને સદર અધિનિયમની કલમ ૧૨૨ હેઠળ રિટ અરજદારો સામે નવી કાર્યવાહી શરૂ કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો, જેના અનુસંધાનમાં, વિજ્ઞાન સ્પેશિયલ મામલતદાર, ભુજે ટેનન્સી કેસ નં. ૧૨૨/૧/૨૦૧૨ વાળી નવી કાર્યવાહી શરૂ કરીને હાલના રિટ અરજદારોને તારીખ ૨૮.૦૩.૨૦૧૨ ની કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરી હતી, જેમાં રિટ અરજદારોને જરૂરી દસ્તાવેજો રેકૉર્ડ પર મૂકવા તેમજ વેચાણ વ્યવહારો શા માટે શૂન્ય અને રદબાતલ જાહેર ન કરવા તે અંગે કારણ દર્શાવવા જણાવ્યું હતું.

૨.૨૩ ત્યારબાદ, સત્તામંડળો વચ્ચે અમુક આંતરિક પત્રવ્યવહાર થયો હતો, જેમાં નાયબ કલેક્ટરે કલેક્ટરને જાણ કરી હતી કે વર્ષ ૧૯૯૪ માં રિટ અરજદાર નં. ૧ ને ખેડૂત જાહેર કરતો પસાર કરાયેલ હુકમ અસ્તિત્વમાં છે, અને તેથી, આ કોર્ટના તારીખ ૧૮.૦૮.૨૦૧૧ ના હુકમને પડકારી શકાય નહીં.

૨.૨૪ ઉપરોક્ત પત્રવ્યવહાર મળ્યા પછી, કલેક્ટરે તારીખ ૦૫.૦૪.૨૦૧૨ ની કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરીને સદર અધિનિયમની કલમ ૧૧૦ હેઠળ રિટ અરજદાર નં. ૧ વિરુદ્ધ નવી સુઓ મોટો કાર્યવાહી શરૂ કરી, જેમાં સ્પેશિયલ મામલતદાર દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૦૨.૦૩.૧૯૯૪ ના હુકમને સુઓ મોટો રિવિઝનમાં લીધો હતો.

૨.૨૫ તારીખ ૦૫.૦૪.૨૦૧૨ ની ઉપરોક્ત કારણ દર્શક નોટિસ જારી થવાથી વ્યથિત થઈને, રિટ અરજદારો હાલની અરજી સાથે અહીં આ કોર્ટ સમક્ષ ઉપસ્થિત થયા છે.

૩. રિટ અરજદારો તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ શ્રી વિમલ પુરોહિત રજૂઆત કરે છે કે વાદગ્રસ્ત કારણ દર્શક નોટિસ દેખીતી રીતે ગેરકાયદેસર, અયોગ્ય અને અયોગ્ય છે અને સુસ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિ તેમજ કાયદાની સંબંધિત જોગવાઈઓ વિરુદ્ધ છે, અને તેથી, કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવાને પાત્ર છે. તેઓ વધુમાં રજૂઆત કરે છે કે કલેક્ટર, સદર અધિનિયમ, ૧૯૫૮ ની કલમ ૧૧૦ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે, સદર અધિનિયમ, ૧૯૫૮ ની કલમ ૧૨૨ હેઠળ સ્પેશિયલ મામલતદાર દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમને એક વર્ષના સમયગાળા પછી સુઓ મોટો રિવિઝનમાં લઈ શકતા નથી, અને વર્તમાન કેસમાં, સ્પેશિયલ મામલતદાર દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમ સામે સુઓ મોટો રિવિઝન શરૂ કરવા અંગેની કારણ દર્શક નોટિસ ૧૮ વર્ષના સમયગાળા પછી જારી કરવામાં આવી હતી, જે કાયદાની નજરમાં ન તો ટકી શકે તેવી છે કે ન તો અનુમતિપાત્ર છે, અને તેથી, વાદગ્રસ્ત નોટિસ કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવી જરૂરી છે.

૪. વિદ્વાન વકીલ શ્રી પુરોહિત વધુમાં રજૂઆત કરે છે કે અગાઉ પણ સ્પેશિયલ મામલતદાર દ્વારા સદર અધિનિયમ, ૧૯૫૮ ની કલમ ૧૨૨ હેઠળ વર્ષ ૧૯૯૩ માં કોઈક સમયે ટેનન્સી કેસ નં. ૩૯/૧૯૯૩ તરીકે સમાન પ્રકારની કાર્યવાહી

શરૂ કરવામાં આવી હતી, જોકે, આખરે, સ્પેશિયલ મામલતદારે, તમામ પાસાઓની ચકાસણી કર્યા પછી અને તમામ જરૂરી પ્રક્રિયા હાથ ધર્યા પછી, એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા કે રિટ અરજદાર નં. ૧ ગુજરાત રાજ્યના ખેડૂત હતા, અને તે મુજબ, સદર કારણ દર્શક નોટિસ પાછી ખેંચી લીધી હતી. વિદ્વાન વકીલ શ્રી પુરોહિત એવી પણ રજૂઆત કરે છે કે રિટ અરજદારોને વારસા દ્વારા ખેડૂતનો દરજ્જો મળ્યો છે, કારણ કે તેમના પિતા અથવા દાદાને તત્કાલીન મામલતદાર દ્વારા વર્ષ ૧૯૯૩ માં જ ખેડૂત જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા, અને હાલમાં તેઓ ખેતીની પ્રવૃત્તિઓમાં રોકાયેલા છે. તેઓ વધુમાં રજૂઆત કરે છે કે રિટ અરજદારોના પિતા અથવા દાદા પંજાબ રાજ્યના હતા અને પંજાબ રાજ્યના ખેડૂતનો દરજ્જો ધરાવતા હતા, અને લગભગ છ દાયકા પહેલાં, તેઓ ગુજરાત રાજ્યમાં સ્થળાંતરિત થયા અને ખેત મજૂર તરીકે ખેતીની પ્રવૃત્તિઓ શરૂ કરી, અને તેથી, સદર અધિનિયમ, ૧૯૫૮ ની કલમ ૨ મુજબ, ખેડૂત ગણી શકાય, અને તેથી, ખેડૂત તરીકે, તેમણે ખેતીની જમીનના અમુક ટુકડાઓ ખરીદ્યા, અને તે વ્યવહારોની મહેસૂલી નોંધો પણ મહેસૂલ રેકૉર્ડમાં દાખલ કરવામાં આવી હતી અને પ્રમાણિત પણ કરવામાં આવી હતી. જોકે, કોઈ પણ સમયે, કોઈપણ મહેસૂલી સત્તામંડળે તે નોંધો પ્રમાણિત કરતી વખતે રિટ અરજદાર નં. ૧ ના ખેડૂત હોવાના દરજ્જા વિશે કોઈ વાંધો ઉઠાવ્યો ન હતો.

૫. વિદ્વાન વકીલ શ્રી પુરોહિત વધુમાં રજૂઆત કરે છે કે સંબંધિત સમયે પણ, રિટ અરજદારોના પુરોગામી સામે સમાન પ્રકારની કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી

હતી, જે રિટ અરજદાર નં. ૧ ગુજરાત રાજ્યના ખેડૂત હોવાનું જણાયા પછી મામલતદાર દ્વારા પાછી ખેંચી લેવામાં આવી હતી. આમ, જ્યારે રિટ અરજદારોના પુરોગામીને ખેડૂત તરીકે જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા, ત્યારે રિટ અરજદારો ખેડૂત છે કે નહીં તેવો કોઈ પ્રશ્ન રહેતો નથી. તદુપરાંત, મહેસૂલ રેકૉર્ડમાં નોંધાયેલી એન્ટ્રીઓ રજિસ્ટર્ડ વેચાણ દસ્તાવેજોના આધારે હતી, અને તે એક સુસ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિ છે કે મહેસૂલી સત્તામંડળો રજિસ્ટર્ડ વેચાણ દસ્તાવેજ પર આધારિત ફેરફાર નોંધને એકપક્ષીય રીતે રદ અથવા અમાન્ય કરી શકતા નથી. જો રજિસ્ટર્ડ વેચાણ દસ્તાવેજને છેતરપિંડી અથવા ગેરકાયદેસરતાના આધારે પડકારવામાં આવે, તો માત્ર સક્ષમ સિવિલ કોર્ટ પાસે જ તેને શૂન્ય જાહેર કરવાનું અથવા તેને રદ કરવાનું અધિકારક્ષેત્ર છે. વિદ્વાન વકીલ શ્રી પુરોહિત વધુમાં રજૂઆત કરે છે કે સમગ્ર સમય દરમિયાન, મહેસૂલી સત્તામંડળો એ હકીકતથી વાકેફ હતા કે બોમ્બે લેન્ડ રેવન્યુ કોડ તેમજ તે હેઠળ ઘડવામાં આવેલા નિયમો હેઠળ નિર્ધારિત જરૂરી પ્રક્રિયાનું પાલન કર્યા પછી અને યોગ્ય ચકાસણી પછી જ વેચાણ વ્યવહારોની પુષ્ટિ કરવામાં આવે છે. તેઓ એવી પણ રજૂઆત કરે છે કે કોઈ પણ સમયે, ખોટી રજૂઆત વગેરે અંગેનો આવો કોઈ મુદ્દો કોઈપણ મહેસૂલી સત્તામંડળ દ્વારા ક્યારેય ઉઠાવવામાં આવ્યો ન હતો, અને તેથી, તે સ્પષ્ટ છે કે રિટ અરજદારો તરફથી કોઈ ભૂલ ન હતી અને જે સત્તામંડળો મુદ્દા ઉઠાવી રહ્યા છે તેઓએ જ રિટ અરજદારોના દરજ્જાની તેમજ સમયાંતરે થતા વેચાણ વ્યવહારોની પુષ્ટિ કરી હતી.

૬. વિદ્વાન વકીલ શ્રી પુરોહિત વધુમાં રજૂઆત કરે છે કે વર્ષ ૧૯૯૩ માં તત્કાલીન મામલતદાર દ્વારા રિટ અરજદારોના પુરોગામીને ખેડૂત જાહેર કરતો લેવાયેલો મત રિટ અરજદાર નં. ૧ દ્વારા પંજાબ રાજ્યમાં પહેલેથી જ ધરાવતા દરજ્જા ઉપરાંત હતો, અને તેથી, એવું કહી શકાય કે પંજાબના ખેડૂત તરીકેના દરજ્જાની ગુજરાત રાજ્યના સક્ષમ સત્તામંડળ દ્વારા ફરી એકવાર પુષ્ટિ કરવામાં આવી હતી, અને ત્યારથી જે વેચવામાં આવી હતી તે સિવાયની ઉપરોક્ત જમીનના ટુકડાઓનો કબજો, ભોગવટો અને ખેતી રિટ અરજદારોના નામે ચાલુ રહી હતી અને તેઓએ કોઈપણ મહેસૂલી સત્તામંડળોની કોઈપણ અડચણ કે દખલગીરી વિના ખેતીની જમીન ખેડવાનું ચાલુ રાખ્યું હતું. તદુપરાંત, સંબંધિત સત્તામંડળ દ્વારા એક પણ નોંધને ક્યારેય પડકારવામાં આવી નથી. આમ કહી શકાય કે રિટ અરજદારો ખેડૂત તરીકેનો દરજ્જો ભોગવી રહ્યા છે અને ત્રણ દાયકાથી વધુ સમયથી ખેતીની જમીન જાતે ખેડી રહ્યા છે. તેઓ વધુમાં રજૂઆત કરે છે કે રિટ અરજદારો દ્વારા સમયાંતરે ખરીદવામાં આવેલી ખેતીની જમીનના કેટલાક ટુકડાઓ સક્ષમ મહેસૂલી સત્તામંડળના હુકમથી બિનખેતી (એન.એ.) માં ફેરવાઈ ગયા હતા, જે ત્યારબાદ રજિસ્ટર્ડ વેચાણ દસ્તાવેજ દ્વારા ત્રાહિત પક્ષકારને વેચી દેવામાં આવ્યા હતા, અને તેથી, ખેતીની જમીનના કાયદાની જોગવાઈઓ એવી જમીનોને લાગુ કરી શકાતી નથી જે પહેલેથી જ બિનખેતીમાં ફેરવાઈ ગઈ છે.

૭. વિદ્વાન વકીલ શ્રી પુરોહિત વધુમાં રજૂઆત કરે છે કે કલેક્ટર દ્વારા હાલની સુઓ મોટો કાર્યવાહી હાલના રિટ અરજદારોને હેરાન કરવાના હેતુથી શરૂ કરવામાં આવી છે કારણ કે બે પ્રસંગોએ રિટ અરજદારો સદર મહેસૂલી સત્તામંડળો સામે આ હાઈકોર્ટમાંથી સાનુકૂળ હુકમો મેળવવામાં સફળ થયા હતા તેનો ખાર રાખીને આ કરવામાં આવ્યું છે. તેઓ એવી પણ રજૂઆત કરે છે કે લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૧૦૬/૨૦૧૧ અને સંલગ્ન બાબતોમાં પ્રીતસિંઘ મુકંદસિંઘ શીખ અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત ના કેસમાં આ કોર્ટની કુલ બેંચે અન્ય રાજ્યના ખેડૂત ગુજરાત રાજ્યમાં ખેતીની જમીન ધરાવી શકે છે કે નહીં તે મુદ્દો નક્કી કર્યો છે અને એવું ઠરાવીને હકારાત્મક રીતે ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે આવી વ્યક્તિ માત્ર એટલા માટે બિન-ખેડૂત ગણી શકાય નહીં કારણ કે તે ગુજરાત રાજ્યમાં કોઈ ખેતીની જમીન ખેડતી નથી. તેઓ વધુમાં રજૂઆત કરે છે કે, જોકે, કુલ બેંચના સદર નિર્ણયને રાજ્ય સરકાર દ્વારા સિવિલ અપીલ નં. ૨૨૬૮-૨૨૯૮/૨૦૧૩ દાખલ કરીને નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ પડકારવામાં આવ્યો છે, જે હજુ પણ ન્યાયનિર્ણય માટે પેન્ડિંગ છે, અને નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા કોઈ સ્ટે આપવામાં આવ્યો નથી. વિદ્વાન વકીલ શ્રી પુરોહિત વધુમાં રજૂઆત કરે છે કે પ્રીતસિંઘ મુકંદસિંઘ શીખ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં આ કોર્ટની કુલ બેંચ દ્વારા લેવાયેલી ઉપરોક્ત કાનૂની સ્થિતિનું આ કોર્ટની વિવિધ કો-ઓર્ડિનેટ બેંચો દ્વારા શ્રેણીબદ્ધ નિર્ણયોમાં પાલન કરવામાં આવ્યું છે. તેથી, તેઓ અરજ કરે છે કે

હાલની અરજી મંજૂર કરવામાં આવે, અને માંગ્યા મુજબની રાહત આપવામાં આવે.

૮. રાજ્ય-સામાવાળાઓ તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન એજીપી સુશ્રી હિમાની શાહ દ્વારા હાલની અરજીનો ભારપૂર્વક વિરોધ કરવામાં આવ્યો છે. તેઓ વધુમાં રજૂઆત કરે છે કે સંબંધિત મહેસૂલી સત્તામંડળ દ્વારા તમામ મહેસૂલ રેકૉર્ડની ચકાસણી અને તપાસ કર્યા પછી વાદગ્રસ્ત કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરવામાં આવી છે. તદુપરાંત, પ્રીતસિંઘ મુકંદસિંઘ શીખ (ઉપર મુજબ) માં રિટ અરજદારના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા જે નિર્ણય પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે તે હજુ પણ ન્યાયનિર્ણય માટે પેઢિંગ છે, અને નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ સદર સિવિલ અપીલ નં. ૨૨૬૮-૨૨૮૮/૨૦૧૩ ના આખરી પરિણામ સુધી, રિટ અરજદારો અન્ય કોઈપણ રાજ્યમાંથી ખેડૂત પ્રમાણપત્ર ધરાવતા હોય તો પણ ગુજરાત રાજ્યમાં બિન-ખેડૂત તરીકે ગણવાના રહેશે. તેઓ એવી પણ રજૂઆત કરે છે કે એકવાર રિટ અરજદારોને બિન-ખેડૂત ગણવામાં આવે, તો સુઓ મોટો કાર્યવાહી, ૧૮ વર્ષના સમયગાળા પછી હાથ ધરવામાં આવી હોય તો પણ, એ હકીકતથી પ્રભાવિત થશે નહીં કે આવી કાર્યવાહી વાજબી સમયમાં થવી જોઈએ. તેથી, તેઓ રજૂઆત કરે છે કે ઉપરોક્ત સંજોગોમાં, હાલની રિટ અરજી ફગાવી દેવામાં આવે.

૯. સંબંધિત પક્ષકારો તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા, અને રેકૉર્ડનું અવલોકન કર્યું.

૧૦. રેકૉર્ડ પરથી બહાર આવે છે કે રિટ અરજદારોના પુરોગામી મૂળ પંજાબ રાજ્યના વતની હતા, અને પંજાબ રાજ્યમાં તેમના મૂળ સ્થળે ખેતીની પ્રવૃત્તિઓ કરીને તેમની આજીવિકા કમાતા હતા અને ખેડૂતનો દરજ્જો ધરાવતા હતા. રેકૉર્ડ પરથી વધુમાં બહાર આવે છે કે રિટ અરજદારોના પુરોગામી લગભગ છ દાયકા પહેલાં ગુજરાત રાજ્યના કચ્છ જિલ્લામાં સ્થળાંતરિત થયા હતા. ત્યારબાદ, તેમણે રજિસ્ટર્ડ વેચાણ દસ્તાવેજ દ્વારા કચ્છ અને અંજાર વગેરે જિલ્લાઓમાં જમીનના અમુક ટુકડાઓ ખરીદ્યા, અને તેમની તરફેણમાં મહેસૂલ રેકૉર્ડમાં તે સંદર્ભે એન્ટ્રીઓ પણ દાખલ કરવામાં આવી. ત્યારબાદ, રિટ અરજદારે પણ જમીનના અમુક ટુકડાઓ ખરીદ્યા, અને રિટ અરજદારોની તરફેણમાં મહેસૂલ રેકૉર્ડમાં તે સંદર્ભે એન્ટ્રીઓ પણ દાખલ કરવામાં આવી. રેકૉર્ડ પરથી એ પણ બહાર આવે છે કે અગાઉ પણ, તત્કાલીન મામલતદાર દ્વારા રિટ અરજદારોના પુરોગામી સામે સમાન પ્રકારની કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી, જોકે, તમામ મહેસૂલ રેકૉર્ડ અને દસ્તાવેજોની ચકાસણી અને તપાસ કર્યા પછી, મામલતદારે રિટ અરજદારોના પુરોગામીને ગુજરાત રાજ્યના ખેડૂત હોવાનું શોધી કાઢ્યું હતું, અને તે મુજબ, તેના તારીખ ૦૨.૦૩.૧૯૯૪ ના હુકમ દ્વારા સદર કાર્યવાહી પાછી ખેંચી લીધી હતી. આ તારીખ ૦૨.૦૩.૧૯૯૪ નો હુકમ છે જેને જિલ્લા

કલેક્ટર દ્વારા ૧૮ વર્ષના સમયગાળા પછી વાદગ્રસ્ત કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરીને સુઓ મોટો રિવિઝનમાં લેવામાં આવ્યો છે.

૧૧. ભલે ગમે તે હોય. મારે વિગતવાર આ મુદ્દામાં વધુ ઊંડા ઉતરવાની જરૂર નથી કારણ કે હાલની રિટ અરજીમાં ઉઠાવવામાં આવેલા તમામ મુદ્દાઓ હવે પ્રીતસિંઘ મુકંદસિંઘ શીખ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં આ કોર્ટની ફુલ બેંચના નિર્ણય દ્વારા ઉકેલાઈ ગયા છે. તેમાં કરવામાં આવેલા સુસંગત અવલોકનો નીચે મુજબ છે:—

“૫. તેથી, આ બાબતોમાં નિર્ણય માટે ઉદ્ભવતો એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે શું જે વ્યક્તિ ગુજરાત રાજ્યમાં ખેતીની જમીન ધરાવતી નથી તેને માત્ર એટલા માટે સદર અધિનિયમના અર્થમાં બિન-ખેડૂત ગણી શકાય કારણ કે તે ગુજરાત રાજ્યમાં કોઈ ખેતીની જમીન ખેડતી નથી અને તે આધારે, આવી વ્યક્તિ દ્વારા કોઈપણ ખેતીની જમીનની ખરીદી સદર અધિનિયમની કલમ ૮૯ માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ હેઠળ બાધિત થશે.

XXX XXX XXX XXX

૧૨. તેથી, સદર અધિનિયમની કલમ ૮૯ ની કઠોરતામાંથી કેસ બહાર લાવવા માટે, ટ્રાન્સફર ખેડૂતને થવી જોઈએ અને જો તે ખેડૂત હોય તો પણ, આવા ખેડૂત ગુજરાત રાજ્યમાં તેમાં દર્શાવ્યા મુજબ ત્રણ કુટુંબ ધારણ કરતાં વધુ જમીન ધરાવતા ન હોવા જોઈએ.

૧૩. જો આપણે ‘ખેડૂત’ ની વ્યાખ્યા જોઈએ તો તેનો સીધો અર્થ એવી વ્યક્તિ થાય છે જે જાતે જમીન ખેડે છે અને એવો કોઈ પ્રતિબંધ નથી કે તે એવી વ્યક્તિ હોવી જોઈએ જે ગુજરાત રાજ્યમાં ઓછામાં ઓછી થોડી જમીન જાતે ખેડતી હોય.

૧૪. અમને વધુમાં જણાય છે કે ગુજરાત લેન્ડ સીલિંગ એક્ટ, ૧૯૬૦ મુજબ જે ગુજરાત રાજ્યની તમામ ખેતીની જમીનોનું

સંચાલન કરે છે, તેમાં માત્ર ગુજરાત રાજ્યમાં જ જમીનની અંગત ખેતીના કોઈપણ પ્રતિબંધ વિના ‘ખેડૂત’ ની સમાન વ્યાખ્યા છે, અને સદર સીલિંગ એક્ટની કલમ ૬ મુજબ, જે તે સમયે અમલમાં રહેલા તમામ કાયદા પર ઓવરરાઈડિંગ અસર ધરાવે છે, કોઈ પણ વ્યક્તિ માલિક અથવા ભાડૂત તરીકે અથવા આંશિક રીતે માલિક તરીકે અને આંશિક રીતે ભાડૂત તરીકે સીલિંગ વિસ્તાર કરતાં વધુ જમીન ધરાવવા માટે હકદાર રહેશે નહીં અને આવા સીલિંગ વિસ્તારને નિર્ધારિત કરતી વખતે, રાજ્યની બહાર ભારતના કોઈપણ અન્ય ભાગમાં ખેડૂત દ્વારા રાખવામાં આવેલી કોઈપણ જમીન, જે જમીનની મહત્તમ વિસ્તાર કરતાં વધુ ન હોય, જે આવી વ્યક્તિ ભારતના આવા અન્ય ભાગમાં જમીન પરની સીલિંગ સંબંધિત કોઈપણ કાયદા હેઠળ, જો કોઈ હોય તો, ખેતીના હેતુઓ માટે ઉપયોગમાં લેવાતી અથવા ઉપયોગમાં લઈ શકાય તેવી જમીન ધરાવવા માટે હકદાર છે, તેને સીલિંગ વિસ્તારમાંથી બાકાત રાખવામાં આવશે જેની વધુમાં વ્યક્તિ આ કલમ હેઠળ જમીન ધરાવવા માટે હકદાર નથી.

૧૫. વર્ષ ૧૯૬૦ માં ઘડાયેલા સીલિંગ એક્ટની ઉપરોક્ત જોગવાઈ તદ્દન સ્પષ્ટ કરે છે કે ભૂતકાળમાં ધારાસભાનો જે પણ ઇરાદો હતો, ઉપરોક્ત જોગવાઈના ઘડતરથી, તેણે તેનો ઇરાદો તદ્દન સ્પષ્ટ કર્યો છે કે અન્ય રાજ્યમાં ખેડૂત દ્વારા રાખવામાં આવેલી જમીનને પણ ગુજરાતમાં જમીનની સીલિંગ મર્યાદા નક્કી કરતી વખતે આવા ખેડૂત દ્વારા રાખવામાં આવેલી ખેતીની જમીન તરીકે ધ્યાનમાં લેવી જોઈએ. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, સદર કાયદા અનુસાર, ગુજરાત રાજ્યમાં ખેતીની જમીનોના બહેતર સંચાલનના હેતુ માટે, આ રાજ્યના કોઈપણ ખેડૂતને ખેતીની જમીનનો કોઈપણ નાનો અંશ પણ રાખવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં જો આવા ખેડૂત દ્વારા રાખવામાં આવેલી કુલ ખેતીની જમીન સીલિંગ મર્યાદા કરતાં વધી જાય, પછી ભલે આવી જમીનનો કોઈપણ ભાગ ગુજરાત રાજ્યમાં અથવા અન્ય કોઈપણ રાજ્યોમાં આવેલો હોય, કારણ કે આ રાજ્યની ધારાસભા અનુસાર, ખેડૂત આવી મર્યાદા કરતાં વધુ તેની ખેતીની જમીન પર યોગ્ય કાળજી અને યોગ્ય દેખરેખ રાખવા માટે અસમર્થ છે.

૧૬. તેથી, અમે અપીલકર્તાઓ તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલની આ દલીલમાં વજૂદ શોધીએ છીએ કે સદર અધિનિયમની શરતો હેઠળ, ‘ખેડૂત’ શબ્દ એક ‘લાયકાત’ છે અને તે ભારતમાં કોઈપણ વ્યક્તિ દ્વારા પ્રાપ્ત કરી શકાય છે જે સદર અધિનિયમમાં

દર્શાવ્યા મુજબ ખેતીની જમીન જાતે ખેડે છે જો આવી જમીન ભારતના કોઈપણ ભાગમાં આવેલી હોય. સદર અધિનિયમમાં તેના સ્પષ્ટ ઇશદા દર્શાવતી ચોક્કસ જોગવાઈઓના અભાવમાં, એવું સૂચવવું વાહિયાત છે કે ધારાસભાએ અન્ય રાજ્યોમાં ખેડૂત તરીકે રાખેલી તેની ખેતીની જમીનને માન્યતા આપી છે પરંતુ તેને ખેડૂત તરીકે માન્યતા આપી નથી ભલે તેને કોઈ અલગ રાજ્ય દ્વારા તે રીતે માન્યતા આપવામાં આવી હોય.

૧૭. આમ, અમને અપીલકર્તાઓના વિદ્વાન વકીલની દલીલમાં વજૂદ જણાય છે કે ગુજરાત વિધાનસભાનો અન્ય કોઈપણ રાજ્યના માન્ય ખેડૂતને ગુજરાત રાજ્યમાં કોઈપણ જમીન રાખવા પર પ્રતિબંધ મૂકવાનો ક્યારેય ઇશદો નહોતો સિવાય કે તે આ રાજ્યમાં આવી જમીન ધરાવતો હોય અને જો તેવો ઇશદો હોત, તો તે સંજોગોમાં, ધારાસભાએ સીલિંગ વિસ્તારની ગણતરીના હેતુ માટે અન્ય રાજ્યોમાં આવા ખેડૂત તરીકે તેના હોલિડિંગનો સમાવેશ કર્યો ન હોત.

૧૮. તદુપરાંત, સમગ્ર અધિનિયમમાં, એવો કોઈ સંકેત નથી કે કોઈ વ્યક્તિ ગુજરાતમાં કોઈપણ ખેતીની જમીન માત્ર ત્યારે જ સંપાદિત કરી શકે જો તે ગુજરાતમાં પહેલેથી જ કેટલીક જમીન ખેડતી હોય. ઉપરોક્ત વિચાર વાહિયાત છે કારણ કે તે હકીકત પરથી જણાશે કે સદર અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ પણ, વ્યક્તિ ખેડૂતના વારસદાર તરીકે ઉત્તરાધિકાર દ્વારા પણ ‘ખેડૂત’ બની શકે છે. તેથી, જો ગુજરાતમાં કોઈ ખેડૂત અલગ રાજ્યમાં બિન-ખેડૂત હોય તેવી વ્યક્તિ સાથે લગ્ન કરે છે, તો ભૂતપૂર્વના મૃત્યુ પર, પછીની વ્યક્તિ ચોક્કસપણે ગુજરાતમાં જમીનમાં હિત પ્રાપ્ત કરશે.

૧૯. વિદ્વાન એડવોકેટ જનરલની રજૂઆતોથી પણ અમે પ્રભાવિત થયા નથી કે રાજ્ય પાસે તે રાજ્યોમાં ખેડૂત તરીકે વ્યક્તિના દરજ્જા અંગે અન્ય રાજ્યો દ્વારા આપવામાં આવેલા પ્રમાણપત્રોની વાસ્તવિકતા ચકાસવા માટે પૂરતી મશીનરી ન હોવાથી, સદર અધિનિયમનો હેતુ નિષ્ફળ જશે. અમારા મતે, જ્યારે રાજ્ય સરકાર અન્ય રાજ્યોમાં ખેડૂત દ્વારા રાખવામાં આવેલી ખેતીની જમીનના જથ્થા અંગે અન્ય રાજ્યો દ્વારા આપવામાં આવેલ પ્રમાણપત્ર સીલિંગના હેતુ માટે વાસ્તવિક તરીકે સ્વીકારવા તૈયાર છે, ત્યારે ખેડૂત તરીકેના તેમના દરજ્જા અંગેના આવા પ્રમાણપત્ર પર શા માટે આધાર રાખી શકાય નહીં તેનું કોઈ કારણ નથી.

XXX XXX XXX XXX

૨૨. આ કેસમાં સદર સિદ્ધાંતો રાજ્યને કેવી રીતે મદદરૂપ થઈ શકે તે સમજવામાં અમે નિષ્ફળ જઈએ છીએ. શ્રી ત્રિવેદીએ અમને પ્રભાવિત કરવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો કે આપણે કાયદામાં ‘ખેડૂત’ અને ‘જાતે ખેતી કરવી’ ની વ્યાખ્યામાં “ગુજરાત રાજ્યમાં” વાંચવું જોઈએ. ઉપરોક્ત નિર્ણય તેમની દલીલની વિરુદ્ધ જાય છે. બીજી બાજુ, જો આપણે લેન્ડ સીલિંગ એક્ટની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લઈએ, તો ધારાસભાનો ઈરાદો સ્પષ્ટ હતો કે તેણે અન્ય રાજ્યમાં ખેડૂત દ્વારા રાખવામાં આવેલી જમીનને માન્યતા આપી છે. તેથી, ઉપરોક્ત નિર્ણય રાજ્ય માટે કોઈ ઉપયોગી નથી.

XXX XXX XXX XXX

૨૭. અમારી સમક્ષના કેસમાં, અમે પહેલેથી જ ધ્યાન દોર્યું છે કે જો આપણે ધારાસભા દ્વારા ઘડવામાં આવેલા લેન્ડ સીલિંગ એક્ટની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લઈએ, તો તે સ્પષ્ટ છે કે તેનો ઈરાદો અન્ય રાજ્યના ખેડૂતોને ખેડૂત તરીકે માન્યતા આપવાનો હતો અને અન્ય રાજ્યમાં આવા ખેડૂતની જમીનને પણ ધ્યાનમાં લેવાનો હતો. ધારાસભાનો ક્યારેય એવો ઈરાદો નહોતો કે માત્ર અલગ રાજ્યમાં આવેલા આવા ખેડૂતની જમીનને જ ધ્યાનમાં લેવી પરંતુ તેને આ રાજ્યમાં ખેડૂત તરીકે ન ગણવો. તેથી, ઉપરોક્ત નિર્ણય પણ શ્રી ત્રિવેદીને કોઈ પણ રીતે મદદ કરતો નથી.

XXX XXX XXX XXX

૩૪. એ.આઈ.આર. ૧૯૫૨ બોમ્બે ૫૪ માં અહેવાલ થયેલ તુકારામ સાવલારામ પાનસરે વિ. નારાયણ બાલકૃષ્ણ ડોળાસ ના કેસમાં બોમ્બે હાઈકોર્ટના નિર્ણયનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી, અમારો એવો મત છે કે સદર કેસની હકીકતો હાલના કેસમાં સંડોવાયેલી હકીકત કરતાં તદ્દન અલગ છે. તે કેસમાં, ચીફ જસ્ટિસ યાગલા દ્વારા એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે, ધારાસભા માત્ર તે લોકોમાં રસ ધરાવતી હતી જેઓ તેના પ્રાદેશિક અધિકારક્ષેત્રમાં જમીન ખેડતા હતા અને જેમને રાહત આપવાની હતી કારણ કે તેઓ આવા ખેડૂત તરીકે કાર્ય કરીને દેવાદાર હતા. અમારી સમક્ષના કેસમાં પણ, ગુજરાત રાજ્ય વિધાનસભા એવી વ્યક્તિ સાથે સંબંધિત હતી જે ખેતીની જમીન ધરાવવા માંગે છે અને સદર અધિનિયમનો હેતુ એ જોવાનો છે કે વ્યવસાયે માત્ર ખેડૂત જ પછી ભલે તે ગુજરાત રાજ્યમાં હોય કે ભારતના કોઈપણ ભાગમાં હોય તે ગુજરાત

રાજ્યમાં જમીન ધરાવે છે. આમ, સદર નિર્ણય રાજ્ય સામાવાળા માટે કોઈ મદદરૂપ થઈ શકે નહીં. અમે તદ્દન સભાન છીએ કે ચાગલા, સી.જે. ના ઉપરોક્ત મતને શ્રી ત્રિવેદી દ્વારા સંદર્ભિત એ.આઈ.આર. ૨૦૦૧ એસ.સી. ૪૦૨૯ માં અહેવાલ થયેલ તાતોબા ભાઉ સાવગાવે વિ. વી.ડી. દેશપાંડે ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા મંજૂરી આપવામાં આવી છે.

XXX XXX XXX XXX

૩૯. તેથી, અમે અપીલકર્તાઓની આ દલીલમાં વજૂદ શોધીએ છીએ કે જે વ્યક્તિ ખરીદી સમયે ગુજરાત રાજ્યમાં ખેતીની જમીન ધરાવતી નથી તેને માત્ર એટલા માટે સદર અધિનિયમના અર્થમાં બિન-ખેડૂત ગણી શકાય નહીં કારણ કે તે ગુજરાત રાજ્યમાં કોઈ ખેતીની જમીન ખેડતી નથી અને માત્ર તે આધારે, આવી વ્યક્તિ દ્વારા કોઈપણ ખેતીની જમીનની ખરીદી સદર અધિનિયમની કલમ ૮૯ માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ હેઠળ બાધિત થશે નહીં.

૪૦. પરિણામે, અમે જિલ્લા કલેક્ટર, કર્ણાટક નિર્ણયને રદ કરીએ છીએ જેમણે સંબંધિત મામલતદારને અપીલકર્તાઓ અન્ય રાજ્યોના ખેડૂતો હોવાના આધારે આગળની સૂચનાઓ સુધી અપીલકર્તાઓના ‘ખેડૂત ખાતાઓ’ સ્થગિત કરવાની સૂચના આપી હતી. અમે ગુજરાત સરકારના મહેસૂલ વિભાગના તારીખ ૪થી એપ્રિલ ૧૯૭૩ ના પરિપત્ર નં. ટીએનસી/૧૦૭૩/૫૮૧૮૪/જે ને પણ રદ કરીએ છીએ જેમાં એવું સૂચવવામાં આવ્યું હતું કે ગુજરાત બહારના અન્ય કોઈપણ રાજ્યમાં ખેડૂત તરીકેના તેના દરજ્જાના આધારે ગુજરાતમાં કોઈપણ બિન-ખેડૂતોને કરવામાં આવેલ જમીનનું કોઈપણ વેચાણ બોમ્બે ટેનન્સી એન્ડ એગ્રીકલ્ચરલ લેન્ડ્સ એક્ટ, ૧૯૪૮ ની કલમ ૬૩ અને સૌરાષ્ટ્ર ટેનન્સી એન્ડ ઇર્રિગેશન સેટલમેન્ટ ઓર્ડિનન્સની કલમ ૫૪ અને અન્ય રાજ્યોમાં ખેડૂત તરીકેના તેમના દરજ્જા વિશેના પ્રમાણપત્રોના આધારે બોમ્બે ટેનન્સી એન્ડ એગ્રીકલ્ચરલ લેન્ડ (વિદર્ભ રિજન એન્ડ કર્ણ એરિયા) એક્ટ, ૧૯૫૮ ની કલમ ૮૯ માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓને આકર્ષિત કરશે.”

૧૨. હાલની અરજીમાં સંડોવાયેલો મુદ્દો આ કોર્ટના કુલ બેંચના નિર્ણયને પડકારતી રાજ્ય સરકાર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી સિવિલ અપીલ નં. ૨૨૬૮-૨૨૯૮/૨૦૧૩ માં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ વ્યાપકપણે પેન્ડિંગ છે, અને તે ન્યાયનિર્ણય માટે પેન્ડિંગ છે. જોકે, તેમાં વાદગ્રસ્ત ચુકાદા પર નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા કોઈ સ્ટે આપવામાં આવ્યો નથી. તેથી, આ કોર્ટની કુલ બેંચ દ્વારા નિર્ધારિત કાયદો બંધનકર્તા સ્વરૂપનો છે.

૧૩. વધુમાં, કુલ બેંચ દ્વારા નક્કી કરાયેલ કાનૂની સ્થિતિનું આ કોર્ટની કો-ઓર્ડિનેટ બેંચો દ્વારા વિવિધ ચુકાદાઓ અને હુકમોમાં પાલન કરવામાં આવ્યું છે.

૧૪. સદર અધિનિયમ, ૧૯૫૮ ની કલમ ૧૧૦ હેઠળ કલેક્ટર દ્વારા શરૂ કરવામાં આવેલી સુઓ મોટો કાર્યવાહીનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી, તે સદર અધિનિયમ, ૧૯૫૮ ની કલમ ૧૧૦ મુજબ સમય-બાધિત છે, જે નીચે મુજબ છે;

“કલમ-૧૧૦. કલેક્ટરની રિવિઝનલ સત્તાઓ:-

(૧) જ્યાં તેના માટે પૂરા પાડવામાં આવેલા સમયગાળામાં કોઈ અપીલ દાખલ કરવામાં આવી નથી, ત્યાં કલેક્ટર, સુઓ મોટો અથવા રાજ્ય સરકાર દ્વારા આ વતી કરવામાં આવેલા સંદર્ભ પર [**] [‘કમિશનર અથવા’ શબ્દો ગુજરાત ૧૯૬૪ ના ૧૫, કલમ ૪, પરિશિષ્ટ દ્વારા કાઢી નાખવામાં આવ્યા હતા], કોઈપણ સમયે, -

(એ) આવા [મામલતદાર] [આ શબ્દ પરિશિષ્ટ ૩, કલમ ૧ દ્વારા ‘તહસીલદાર’ શબ્દ માટે બદલવામાં આવ્યો હતો] અથવા ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરાયેલા કોઈપણ હુકમની કાયદેસરતા અથવા યોગ્યતા વિશે, અને આવા [મામલતદાર] અથવા ટ્રિબ્યુનલની કાર્યવાહીની નિયમિતતા વિશે, સંજોગો અનુસાર,

પોતાની જાતને સંતુષ્ટ કરવાના હેતુથી કોઈપણ તપાસ અથવા કાર્યવાહીનો રેકૉર્ડ મંગાવી શકે છે, અને

(બી) તેના પર યોગ્ય જણાય તેવો હુકમ પસાર કરી શકે છે: પરંતુ શરત એ છે કે, આવા હુકમની તારીખથી એક વર્ષની સમાપ્તિ પછી આવો કોઈ રેકૉર્ડ મંગાવવામાં આવશે નહીં અને આવા [મામલતદાર] અથવા ટ્રિબ્યુનલના કોઈપણ હુકમમાં ફેરફાર કરવામાં આવશે નહીં, રદ કરવામાં આવશે નહીં અથવા ઉલટાવવામાં આવશે નહીં જ્યાં સુધી રસ ધરાવતા પક્ષકારોને ઉપસ્થિત રહેવાની અને સાંભળવાની તક આપવામાં ન આવી હોય.

xxx xxxx xxx”

૧૫. ઉપરોક્ત કલમ પરથી, એવું જણાય છે કે કલમ ૧૧૦ ની પેટા-કલમ (૧) ની શરત સ્પષ્ટપણે સ્પષ્ટ કરે છે કે કલેક્ટર તેના ગૌણ સત્તામંડળ દ્વારા હુકમ પસાર કર્યાની તારીખથી એક વર્ષના સમયગાળા પછી સદર અધિનિયમ, ૧૯૫૮ ની કલમ ૧૧૦ હેઠળ સુઓ મોટો કાર્યવાહી શરૂ કરી શકતા નથી. અહીં, હાથ પરના કેસમાં, સદર અધિનિયમ, ૧૯૫૮ ની કલમ ૧૧૦ હેઠળની સુઓ મોટો કાર્યવાહી સ્પેશિયલ મામલતદારના હુકમની તારીખથી ૧૮ વર્ષના સમયગાળા પછી શરૂ કરવામાં આવી હતી, અને તેથી, સદર કાર્યવાહી કાયદાની વૈધાનિક જોગવાઈઓની વિરુદ્ધ છે. ઉપરોક્ત ટાંકેલી કલમ કલેક્ટરને એક વર્ષની અંદર સુઓ મોટો પગલાં લેવાની સત્તા આપે છે, અને તેનાથી વધુ નહીં, અને આમ, જ્યારે કલેક્ટર દ્વારા શરૂ કરાયેલી કાર્યવાહી પોતે જ કાયદા દ્વારા બાધિત છે, ત્યારે તે હેઠળ પસાર કરાયેલ હુકમ પણ શૂન્ય અને રદબાતલ કહી શકાય.

૧૬. ગુજરાત રાજ્યમાં ખેતીની જમીન ધરાવતા અન્ય રાજ્યના ખેડૂતના સંદર્ભમાં સુસ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિ તેમજ જિલ્લા કલેક્ટર દ્વારા સુઓ મોટો કાર્યવાહી દ્વારા શરૂ કરવામાં આવેલી કાર્યવાહી વાજબી સમયગાળાથી પર હોવાના કારણે, હાલની રિટ અરજી સફળ થાય છે અને આથી મંજૂર કરવામાં આવે છે. તારીખ ૦૫.૦૪.૨૦૧૨ ની વાદગ્રસ્ત કારણ દર્શક નોટિસ આથી કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવામાં આવે છે. જોકે, આ મુદ્દો નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ પેન્ડિંગ હોવાથી, રિટ અરજદારોને જમીનના સ્વરૂપ, લાક્ષણિકતા અને કબજા અંગે યથાસ્થિતિ જાળવી રાખવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે. સંબંધિત સત્તામંડળોને નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ પેન્ડિંગ અપીલોના આખરી પરિણામ મુજબ કાર્ય કરવાનો નિર્દેશ પણ આપવામાં આવે છે. ઉપરોક્ત હદ સુધી નિયમ આખરી કરવામાં આવે છે.

(દિવ્યેશ એ. જોષી, ન્યાયમૂર્તિ)

વાહિદ

This is an AI-assisted translation.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.